

گرننت در دانشگاه شاهد: از ضوابط تا اجرا^۱ The Grant-Based Research System at Shahed University: from Regulations to Administration

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۴/۶/۴

تاریخ دریافت مقاله: ۹۳/۱۰/۲۷

Golnessa Galyani Moghaddam
Laila Heydarinasab

گلنسا گلینی مقدم*
لیلا حیدری نسب**

Abstract: Grant in university refers to budget which is allocated to a faculty member for doing research on the bases of an agreement. The purpose of the study is to evaluate the grant-based research system and faculty member satisfaction of its system at Shahed University. Data has been obtained through questionnaire and interview method. The questions were built on the latest grant rules and regulations at the university in LIKERT scale. Sample available among faculty member (114 persons) was used for doing the study. The questionnaire was distributed among accessible faculties of the Shahed University. The results showed that the maximum mean of satisfaction is about book publishing and the least mean of satisfaction belongs to master thesis. There were no great differences regarding to the grant-based research system between faculties. In general, total satisfaction rate was at medium level. Result of interview shows that following factors have been negatively affected the satisfaction rate: preparing list price, financial settlements, low grant budget.

چکیده: گرننت در دانشگاه به معنی مقدار پولی است که از سوی دانشگاه به یک عضو هیأت علمی داده می‌شود تا طبق تفاهم‌نامه پژوهشی، در زمینه امور پژوهشی مورد توافق، در یک دوره زمانی معین، هزینه کند. هدف از انجام این پژوهش، بررسی دستورالعمل و آیین‌نامه اجرایی گرننت (نظام پژوهانه) و میزان رضایت‌مندی اعضای هیأت علمی دانشگاه شاهد از آن است. ابزار اصلی تحقیق، پرسشنامه محقق-ساخته بر اساس دستورالعمل پژوهانه دانشگاه شاهد و بر اساس طیف ۵ نمره‌ای لیکرت بود که برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد. مصاحبه با اعضای هیأت علمی هم به‌عنوان ابزار تکمیلی مورد استفاده قرار گرفت. نمونه‌گیری اعضای هیأت علمی دانشگاه شاهد و به‌صورت نمونه‌گیری در دسترس انجام شده و تعداد نمونه ۱۱۴ نفر بوده است. بر اساس نتایج، بیشترین میانگین رضایت‌مندی مربوط به چاپ کتاب و کمترین مربوط به پایان‌نامه‌هاست. با وجود آنکه بیشترین میانگین رضایت‌مندی در تمامی دانشکده‌ها مربوط به چاپ کتاب بود، اما در سایر موارد، ترتیب رضایت‌مندی در همه دانشکده‌ها یکسان نبود. در یک نتیجه‌گیری کلی، رضایت‌مندی از گرننت در حد متوسط ارزیابی شد. مصاحبه با اعضای هیأت علمی نشان داد که در همه دانشکده‌ها تهیه فاکتور و تسویه حساب مالی پژوهانه، موجب نارضایتی شده و پایین بودن کلی اعتبار پژوهشی نیز تأثیر منفی بر رضایت‌مندی داشته است.

Key words: Grant-Based Research System, Research Systems, Research Management,

واژگان کلیدی: پژوهانه، نظام پژوهشی، مدیریت پژوهش، گرننت

^۱ این مقاله بر گرفته از طرح پژوهشی درون دانشگاهی و خاتمه یافته با عنوان بررسی میزان رضایت‌مندی اعضای هیأت علمی دانشگاه شاهد از نظام پژوهانه است که با حمایت مالی دانشگاه شاهد انجام شد.

* استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول) g_galyani@yahoo.com

** استادیار گروه روان‌شناسی دانشگاه شاهد

مقدمه

فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی، دو بخش اصلی از عملکرد حرفه‌ای اعضای هیأت علمی را در هر دانشگاهی تشکیل می‌دهند. آیتی (۱۳۶۴) موانع و عوامل مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی را بررسی کرد و نتایج پژوهش وی نشان داد که اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های ایران، با مسائل و مشکلاتی از قبیل: بار آموزشی زیاد، کمبود اساتید مجرب، عدم استفاده از دانشجویان در تحقیق و عدم گزینش صحیح نیروهای علمی روبرو هستند.

انتظاری (۱۳۶۴) نیز در تحقیق دیگری نشان داد که ریشه‌های رکود تحقیق در دانشگاه‌ها را باید در دو عامل بیرونی و درونی جست‌وجو کرد. عوامل بیرون از دانشگاه‌ها عبارتند از: نپرداختن به امر خودکفایی به صورت اساسی از سوی مدیریت بخش‌های مختلف، روشن نبودن نیاز تحقیقاتی بخش‌های مختلف، مقررات و بخشنامه‌ها. عوامل درونی دانشگاه‌ها که مانع پژوهش می‌شوند عبارتند از: سیاست‌های وزارت فرهنگ و آموزش عالی، کمبود تعهد در برخی از اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها، عوامل اقتصادی و اجتماعی، کمبود امکانات و ابزارهای تحقیقاتی، مدیریت ضعیف پژوهش در داخل.

از سوی دیگر، باید توجه داشت که اولین گام برای سامان بخشیدن به امر پژوهش در جامعه، دستیابی به درک درستی از توانمندی‌ها، امکانات موجود و نیز پی بردن به نقاط ضعف و قوت برنامه‌های تحقیقاتی است. شناخت نارسایی‌ها و آگاهی از چگونگی و میزان تحقق اهداف برنامه‌های پژوهش، از جمله ابزارهای لازم و اساسی است که بایستی در اختیار تصمیم‌گیرندگان، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران امر پژوهش قرارگیرد تا از طریق آن، تصمیمات لازم در جهت نیل به اهداف، بهبود روش‌ها و افزایش در بازدهی اتخاذ شود (علمداری و اسفندیار، ۱۳۸۲).

علاوه بر مشکلات ذکر شده، تغییرات مکرر در قوانین پژوهشی کشور در برخی از دانشگاه‌ها، مشکلات دیگری برای انجام پژوهش به وجود آورده است. به عنوان مثال می‌توان به اجرای نظام "پژوهانه" در سال‌های اخیر اشاره کرد. برخی از دانشگاه‌های ایران نظیر دانشگاه تهران، از نخستین دانشگاه‌هایی بودند که "پژوهانه" را به مورد اجرا گذاشتند و پس از آن سایر دانشگاه‌های کشور نظام پژوهانه را اجرا کردند. دانشگاه شاهد نیز از سال ۱۳۸۷ "پژوهانه" را به مرحله اجرا رساند. هرچند اجرای "پژوهانه"، موجب رفع برخی از مشکلات شد، اما در عمل با دشواری‌هایی نیز همراه بوده است. دستورالعمل پژوهانه در اسفند ۱۳۸۶ به تصویب هیأت رئیسه دانشگاه رسید و از سال ۱۳۸۷ پس از تنظیم تفاهم‌نامه بین اعضای هیأت علمی و معاونت پژوهشی به اجرا در آمد. پژوهانه، در حقیقت یک تغییر اساسی و ساختاری در سیستم پژوهشی دانشگاه بود. با توجه به گذشت چند سال از اجرای پژوهانه، مهم‌ترین مسأله این تحقیق، چگونگی بازخورد اعضای هیأت علمی دانشگاه شاهد نسبت به پژوهانه و تعیین سطح رضایت‌مندی از دستورالعمل و آیین‌نامه‌های مربوط به پژوهانه است.

هدف و سؤالات پژوهش

هدف اصلی این پژوهش بررسی دستورالعمل و آیین‌نامه اجرایی نظام پژوهانه و میزان رضایت‌مندی اعضای هیأت علمی دانشگاه شاهد از آن است. این تحقیق، فرضیه ندارد، اما سؤالات پژوهش به شرح زیر است:

- پرسش شماره ۱: نظر اعضای هیأت علمی دانشگاه شاهد، درباره پژوهانه چیست؟
- پرسش شماره ۲: میزان رضایت‌مندی اعضای هیأت علمی دانشگاه شاهد از نظام پژوهانه در دانشگاه، چقدر است؟
- پرسش شماره ۳: بیشترین و کمترین رضایت‌مندی مربوط به کدام یک از مؤلفه‌های پژوهانه بوده است؟
- پرسش شماره ۴: آیا بین رضایت‌مندی اعضای هیأت علمی در دانشکده‌های مختلف دانشگاه شاهد، تفاوت معناداری وجود دارد؟

جامعه و نمونه

جامعه تحقیق شامل همه اعضای هیأت علمی دانشگاه شاهد بود که تعداد آنها در زمان اجرای تحقیق ۲۹۹ نفر بوده است. نمونه‌گیری به صورت نمونه در دسترس بود. از آنجاییکه همه اعضا، متقاضی گرنٲ نبودند و از طرفی برخی از اعضا تمایل به شرکت در پژوهش نداشتند، لذا افرادی که از گرنٲ استفاده کرده بودند یا تمایل به پاسخگویی داشتند، در این پژوهش بررسی شدند که تعداد آنها ۱۱۴ نفر بوده است.

پیشینه پژوهش

از نظر سابقه تحقیق در ایران، حجازی و بهروان (۱۳۸۸: ۵۸) در تحقیق خود به بررسی رابطه بین عوامل فردی و سازمانی با بهره‌وری پژوهشی اعضای هیأت علمی کشاورزی استان تهران پرداختند. یافته‌های تحقیق نشان داد که در پردیس کشاورزی و منابع طبیعی و پردیس ابوریحان دانشگاه تهران از بین عوامل فردی، رتبه علمی و اعتماد به نفس و از بین عوامل سازمانی، مدیریت مشارکتی رابطه معناداری با بهره‌وری پژوهشی اعضای هیأت علمی داشتند. در دانشکده کشاورزی تربیت مدرس هیچ رابطه معناداری بین عوامل فردی و بهره‌وری پژوهشی مشاهده نشد. ولی از بین عوامل سازمانی، اهداف روشن پژوهش و سیستم مشاوره، دارای رابطه معنادار بودند.

سالاری (۱۳۸۸) به بررسی مشکلات و تنگناهای نگرشی و فرهنگی پژوهش در کتابخانه آستان قدس رضوی پرداخته و نتیجه گرفت که مسئولان تمایل چندانی به اظهار یافته‌های پژوهشی ناخوشایند ندارند و در عین حال، میان کارکنان پژوهشگر و غیر پژوهشگر تفاوت قائل نمی‌شوند. به نظر کارکنان، مسئولان از یافته‌های پژوهش استفاده نمی‌کنند، اما در مجموع همه آنها به ضرورت پژوهش در سازمان اتفاق نظر داشتند.

سرشتی و همکاران (۱۳۸۹: ۵۶) به بررسی موانع انجام تحقیقات از دیدگاه اساتید و کارکنان دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد پرداختند. نتایج نشان داد که مهم‌ترین موانع انجام پژوهش به ترتیب: عدم ایجاد انگیزه در پژوهشگران، کمبود وقت و مشغله زیاد، مقررات دست و پاگیر اداری، استفاده نکردن از نتایج تحقیق و ناتوانی در ترجمه مقالات فارسی به زبان‌های دیگر بودند. میانگین نمره موانع سازمانی بیشتر از میانگین نمره موانع فردی بود. همچنین تفاوت معناداری بین میانگین نمره موانع سازمانی و فردی انجام پژوهش بین اعضای هیأت علمی و کارکنان وجود داشت.

در تحقیقی که ستوده اصل، قربانی و رشیدی‌پور (۱۳۹۱: ۵) در دانشگاه علوم پزشکی سمنان انجام دادند؛ موانع انجام تولید علم از دید اعضای هیأت علمی به شرح ذیل بود: موانع اداری ۸۸/۶ درصد، موانع مدیریتی ۶/۸ درصد، موانع اجرایی ۴/۵ درصد.

در تحقیقی که مرادی و همکارانش (۱۳۹۲: ۳۵ و ۴۵) انجام دادند، چهار گروه موانع انجام پژوهش در پژوهشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری شناسایی شدند که همگی جزء موانع فناوری پژوهش بودند. ترتیب موانع عبارتند از: موانع محیطی، فردی، سازمانی و فنی. آنها از نتایج تحقیق استنباط کردند که عدم ساختار مناسب نظام آموزشی در پرورش پژوهشگر توانا، ترویج نکردن فرهنگ کار گروهی، ناآشنایی بسیاری از محققان با تعاریف، مفاهیم و روش‌های تحقیق بر اساس استانداردهای بین‌المللی، نبودن فضای علمی و تحقیقاتی مناسب در کشور، آموزش محوری سیستم تعلیم و تربیت کشور، ضعف دسترسی محققان به اطلاعات و منابع علمی از مهم‌ترین موانع فراروی پژوهش‌ها، در پژوهشگاه‌ها هستند.

در خارج از ایران، در تحقیق "لوییگ، آرنی و اسکات" (۲۰۰۹: ۱۷) عوامل بیرونی یا عوامل زمینه‌ای مانند نبودن قدرت کافی برای ایجاد تغییرات، استرس‌های شغلی، دیدگاه جامعه، فشارهای سیاسی، فشارهای سازمانی، و حمایت نکردن کارمندان موافق برای پژوهش شناخته شدند. البته عوامل دیگری مانند پایین بودن کیفیت تحقیقات، ویژگی‌های خود تحقیق، اعتقاد نداشتن به تأثیر تحقیق یا اعتقاد به اندک بودن این تأثیر، نامرتب بودن تحقیقات با اولویت‌های سازمانی، و عدم ریسک‌پذیری نیز ممکن است به نوعی منجر به توجه نکردن به استفاده از نتایج تحقیقات شوند.

برخی از پژوهش‌ها نشان می‌دهد که زمینه یا جوّ بر کیفیت پژوهش تأثیرگذار است؛ مثلاً در تحقیق سمبای و ترای^۲ (۲۰۰۵) در نروژ، گزارش شده است که فضای گروه آموزشی، سن، و درصد اعضای هیأت علمی دارای دکتری تخصصی در دانشکده، بر میزان فعالیت‌های پژوهشی تأثیر داشته است. بنابراین، قرار گرفتن اعضای هیأت علمی در فضای پژوهشی نیز بر عملکرد پژوهشی آنها مؤثر است.

^۱ . Lewig, Arney & Scott

^۲ .Semby and Try

"جمیل کلیب"^۱ (۲۰۱۱: ۷۴) در تحقیقی که روی اعضای هیأت علمی دانشگاه "زرقاء"^۲ اردن انجام داد، دریافت که آنها تمایل دارند تا موانع پژوهشی را از سر راه خود بردارند و علی‌رغم وجود انگیزه کافی برای پژوهش و توانمندی انجام تحقیق، اعضای هیأت علمی این دانشگاه از حمایت مالی و معنوی لازم برای انجام پژوهش برخوردار نبودند. از نظر نوع نگرش افراد به موانع پژوهشی، تفاوتی میان گروه‌های مختلف هیأت علمی به لحاظ رشته، جنسیت و مرتبه علمی دیده نشد.

نتایج تحقیقی که عبدالقادر الزهرانی^۳ (۲۰۱۱) در عربستان سعودی درباره وضعیت نشر نتایج پژوهش‌ها (در مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌ها) انجام داد، نشان می‌دهد که پژوهشگران برای انجام تحقیق و انتشار نتایج آن، تشویق نمی‌شوند و از حمایت‌های مالی در بخش نشر برخوردار نیستند و نیز زیرساخت‌های مناسبی برای نشر در این کشور وجود ندارد. همچنین عربستان از ناشران فعال در بخش خصوصی که بتوانند نتایج تحقیقات پژوهشگران را منتشر کنند بی‌بهره است. برخلاف سایر کشورها که ممکن است، پژوهشگران حتی داوطلبانه دست به کار پژوهش و نشر بزنند، در عربستان فعالیت‌های داوطلبانه پژوهشی ضعیف است؛ زیرا سود مالی مستقیم به همراه ندارد و به همین دلیل تمایلی برای انتشار نتایج تحقیق در مجلات دسترسی آزاد نیز وجود ندارد.

در تحقیقی که در روسیه درباره انگیزه دانشجویان و اعضای هیأت علمی دانشگاه پلی‌تکنیک تامسک^۴ (۲۰۱۵) برای انجام پژوهش‌های علمی، صورت گرفت، معلوم شد نتایجی که آنها از پژوهش به دست می‌آورند بر عملکرد پژوهشی آنها تأثیر مستقیم دارد. دانشجویان زمانی که مستقیم و مستقل، درگیر انجام پژوهش علمی می‌شوند و هرکدام به تنهایی مسئول انجام تحقیقی می‌شوند، پژوهش را به‌طور واقعی یاد می‌گیرند. در آن دانشگاه برای افزایش انگیزه پژوهشی، سیستم جدید امتیازدهی و نمره‌گذاری مختلفی برای عملکرد دانشجویان و اعضای هیأت علمی برقرار کردند. سیستم جدید امتیازدهی که بر مشوق‌ها تأکید داشت، به بهبود عملکرد پژوهشی دانشجویان و استادان و افزایش تولیدات علمی آنها منجر شد.

در جمع‌بندی و تحلیل مرور پیشینه‌ها می‌توان گفت نتایج تحقیقات انجام شده تاکنون، نشان داده است که پژوهشگران، کمبود امکانات و تجهیزات، مقررات دست و پا گیر اداری، نداشتن نگرش مثبت مدیران اجرایی به فواید پژوهش، مشغله کاری زیاد به‌ویژه فعالیت‌های آموزشی زیاد در دانشگاه، دسترسی نداشتن به منابع اطلاعاتی، فقدان بودجه مناسب، پایین بودن حق‌التحقیق و مراحل دشوار و طولانی دریافت بودجه طرح‌های پژوهشی، فقدان مهارت‌های پژوهشی و انگیزه را از جمله موانع پژوهش دانسته‌اند.

1. Jamil klaib

2. Zarqa

3. Abdulqader Alzhrani

4. Tomsk

روش پژوهش و ابزار گردآوری داده ها

این مطالعه از نوع کاربردی و با استفاده از روش پیمایشی انجام شده است. ابزار اصلی پژوهش، پرسشنامه محقق-ساخته در طیف لیکرت بود که بر اساس دستورالعمل پژوهانه دانشگاه شاهد طراحی شد. برای تعیین پایایی پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ استفاده شد (میانگین ضریب پایایی ۰/۸۸ بوده است). برای روایی، در ابتدا پرسشنامه در میان تعداد محدودی از اعضای هیأت علمی توزیع شد. سپس سؤالاتی که دارای ابهام بودند حذف شدند و سؤالات نهایی، برای اجرای نهایی تحقیق، تنظیم شدند. همچنین در این مرحله از پیشنهادات اعضای هیأت علمی در طراحی پرسشنامه نهایی استفاده شد. پس از تأیید روایی و پایایی، پرسشنامه بین اعضای هیأت علمی توزیع شد.

سؤالات مطرح شده در پرسشنامه به توجه به نوع سؤال، در هشت بخش کلی دسته‌بندی و تجزیه و تحلیل شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و روش‌های آمار توصیفی نظیر میانگین، میانه، انحراف معیار، چولگی، کشیدگی، کمینه، بیشینه و روش‌های آمار استنباطی مانند مقایسه میانگین‌ها (t-student)، تحلیل واریانس یک راهه (F) انجام شد. لازم به ذکر است که مصاحبه با اعضای هیأت علمی نیز به عنوان ابزار تکمیلی در این تحقیق استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

تعداد درخواست‌های پژوهانه در طول چهار سال اول اجرای پژوهانه نشان می‌دهد که با وجود کاهش تقاضای پژوهانه برای سال ۱۳۸۸ (سال دوم اجرای پژوهانه)، تقاضا برای پژوهانه در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ افزایش پیدا کرده و ۶۴/۵۴ درصد از اعضای هیأت علمی درخواست استفاده از پژوهانه را کرده بودند.

جدول (۱) تعداد کل اعضای هیأت علمی و تعداد درخواست‌های پژوهانه در طول چهار سال اول اجرای پژوهانه در دانشگاه شاهد

سال اجرای پژوهانه	تعداد اعضای هیأت علمی	تعداد درخواست پژوهانه	درصد فراوانی درخواست
۱۳۸۷	۲۸۲	۱۳۰	۴۶/۰۹
۱۳۸۸	۲۸۶	۹۷	۳۳/۹۱
۱۳۸۹	۲۹۱	۱۲۹	۴۴/۳۲
۱۳۹۰	۲۹۹	۱۹۳	۶۴/۵۴
جمع کل	-	۵۴۹	-

سؤالات مطرح شده در پرسشنامه به توجه به نوع سؤال در هشت بخش کلی، دسته‌بندی و تجزیه و تحلیل شدند. جدول ۲، شاخص‌های توصیفی متغیرهای تحقیق در تمام دانشکده‌های دانشگاه شاهد را نشان می‌دهد.

جدول (۲) شاخص‌های توصیفی متغیرهای تحقیق در دانشکده‌ها به ترتیب میانگین

شاخص متغیر	میانگین		میان	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	کمینه	بیشینه
	۳/۷۸	۳/۷۸						
چاپ کتاب	۳/۷۸	۳/۷۸	۰/۶۹	-۰/۴۵	۱/۰۸	۱/۲۵	۵	
امتیازدهی	۳/۳۵	۳/۳۵	۰/۴۱	-۰/۰۱	۰/۶۷	۲/۱۴	۴/۴۳	
همایش‌ها	۳/۲۱	۳/۲۱	۰/۵	۰/۰۵	۰/۶۷	۱/۷۷	۴/۶۹	
رضایت کلی پژوهانه	۲/۹۱	۲/۹۱	۰/۵۲	-۰/۳۲	۰/۹۹	۱/۱۱	۴/۴۴	
سامانه	۲/۷۲	۲/۷۲	۰/۶۱	-۰/۴۳	۰/۲۷	۱	۴	
تجهیزات	۲/۶۶	۲/۶۶	۰/۶۳	-۰/۰۳	-۰/۴۵	۱	۴	
طرح‌ها	۲/۶	۲/۶	۰/۴۴	-۰/۰۷	-۰/۰۵	۱/۵۶	۳/۷۸	
پایان‌نامه‌ها	۲/۵۷	۲/۵۷	۰/۷۱	-۰/۳۷	-۰/۰۴	۱	۳/۶۷	

همان‌گونه که در جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود، بیشترین میانگین رضایت‌مندی، مربوط به چاپ کتاب و کمترین میانگین رضایت‌مندی، مربوط به پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی است. چنین وضعیتی در دانشکده‌های علوم انسانی، علوم پایه، پزشکی و کشاورزی نیز مشاهده شد. با وجود آنکه بیشترین میانگین رضایت‌مندی در همه دانشکده‌ها مربوط به چاپ کتاب از اعتبار پژوهانه بود، اما در سایر بخش‌های پژوهانه، ترتیب رضایت‌مندی در همه دانشکده‌ها یکسان نبود. براساس یافته‌ها کمترین رضایت‌مندی در کل دانشگاه، پس از پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی، از قوانین جاری پژوهانه درباره طرح‌های تحقیقاتی بوده است.

شاخص‌های مورد مطالعه با استفاده از تست t برای مشاهده تفاوت بین دانشکده‌ها بررسی شدند. در بررسی و مقایسه نتایج دانشکده‌های مختلف با یکدیگر، مشخص شد که میزان رضایت‌مندی اعضای هیأت علمی در دانشکده‌های مختلف جز در برخی موارد، تفاوت معنی‌داری ندارد. جدول شماره ۳ مقایسه میانگین رضایت‌مندی بین دانشکده علوم انسانی و فنی را برای مؤلفه‌های پایان‌نامه و سامانه نشان می‌دهد.

جدول (۳) مقایسه میانگین رضایت‌مندی بین دانشکده علوم انسانی و فنی

p	t	انحراف معیار		میانگین		شاخص متغیر
		فنی	علوم انسانی	فنی	علوم انسانی	
۰/۰۴	-۲/۱۰	۱/۷	۱/۹	۸/۵۲	۷/۱۲	پایان‌نامه
۰/۰۲	-۲/۴۲	۳/۴	۳/۵	۱۸/۴۲	۱۵/۳۷	سامانه

با توجه به نتایج جدول شماره ۳ بین دانشکده‌های علوم انسانی و فنی، در رضایت‌مندی در مورد پایان‌نامه تحصیلات تکمیلی و سامانه ثبت اطلاعات پژوهشی، تفاوت معنی‌داری وجود دارد و در هر دو مورد دانشکده علوم انسانی رضایت کمتری از دانشکده فنی دارد.

دلیل رضایت‌مندی کمتر در دانشکده علوم انسانی را شاید بتوان از این نظر تبیین کرد که تعداد طرح‌های ملی و برون‌دانشگاهی کمتری از سوی اعضای هیأت علمی

انجام می‌شود؛ در حالی که تعداد طرح‌های ملی و برون‌دانشگاهی از سوی اعضای هیأت علمی دانشکده فنی انجام می‌شود، بیشتر است. نگاهی به امتیازات پژوهانه نشان می‌دهد که طرح‌های ملی و برون‌دانشگاهی به‌ازای هر یک میلیون ریال جذب اعتبار، دو امتیاز پژوهانه در سال تا سقف ۴۰ امتیاز برای مجری به همراه می‌آورند و این امر، باعث افزایش مبلغ پژوهانه برای هر نفر در سال بعدی، می‌شود؛ در حالی که در دانشکده علوم انسانی تعداد طرح‌های برون‌دانشگاهی بسیار اندک است که دلیل آن می‌تواند به ماهیت تحقیقات رشته‌های علوم انسانی برگردد. بیشتر امتیازات به دست آمده در این دانشکده، به مواردی غیر از طرح‌های برون‌دانشگاهی، مانند چاپ مقالات علمی-پژوهشی مربوط می‌شود که دشواری‌های خاص خود را دارد.

جدول (۴) مقایسه میانگین رضایت‌مندی بین دانشکده علوم پایه و فنی

p	t	انحراف معیار		میانگین		شاخص
		علوم پایه	فنی	علوم پایه	فنی	متغیر
۰/۰۳	-۲/۱۹	۲/۱۲	۲/۵۸	۱۱/۶۹	۹/۷۸	تجهیزات
۰/۰۵	۲/۰۲	۳/۰۵	۲/۳۲	۱۴/۱۲	۱۶/۲۸	کتاب

با توجه به شاخص‌های جدول شماره ۴، بین دانشکده‌های علوم پایه و فنی، به لحاظ رضایت‌مندی درباره خرید تجهیزات و چاپ کتاب با کمک اعتبار پژوهانه، تفاوت معناداری وجود دارد؛ بدین صورت که درباره خرید تجهیزات، دانشکده علوم پایه، رضایت بیشتری دارد و در مورد چاپ کتاب، دانشکده فنی، رضایت نسبتاً بیشتری دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که با گذشت چندین سال پس از اجرای پژوهانه، برخی از اعضای هیأت علمی، تا کنون، درخواست پژوهانه نکرده‌اند؛ هر چند روند استفاده از پژوهانه سیر صعودی داشته است. مهم‌ترین دلیل درخواست نکردن پژوهانه از سوی اعضای هیأت علمی دانشگاه شاهد، داشتن طرح‌های باز درون‌دانشگاهی و به‌ویژه برون‌دانشگاهی بوده است.

نتایج نشان داد که بیشترین میانگین رضایت‌مندی در دانشگاه شاهد مربوط به چاپ کتاب و کمترین میانگین رضایت‌مندی مربوط به پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی است؛ چنین وضعیتی در دانشکده‌های علوم انسانی، علوم پایه، پزشکی و کشاورزی هم مشاهده شد. شاید دلیل این امر، آن باشد که به‌دست آوردن امتیاز از طریق چاپ کتاب آسان‌تر از بقیه موارد است. با وجود آنکه بیشترین میانگین رضایت‌مندی در همه دانشکده‌ها مربوط به چاپ کتاب از اعتبار پژوهانه بود، اما در سایر بخش‌های پژوهانه ترتیب رضایت‌مندی در همه دانشکده‌ها یکسان نبود. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق "جمیل کلیب" در سال ۲۰۱۱ همخوانی دارد.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد اعضای هیأت علمی، رضایت‌مندی کمتری در مورد سقف ۴۰ ساعت حق‌التحقیق در ماه برای طرح‌های درون‌دانشگاهی، روند تصویب طرح‌های درون‌دانشگاهی، ارائه فاکتور برای تسویه حساب مالی هزینه‌های غیرپرسنلی مربوط به طرح‌های تحقیقاتی درون‌دانشگاهی، امتیاز ندادن به طرح‌های درون‌دانشگاهی برای پژوهانه، استفاده از تجهیزات، فقط در محیط دانشگاه، تهیه قبض انبار، تخصیص اعتبار برای پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی از محل پژوهانه، نحوه ثبت اطلاعات پژوهشی در سامانه و مدت زمان یک سال برای قرارداد پژوهانه دارند. این یافته‌ها با نتایج "سرسختی و همکاران" در سال ۱۳۸۹ و نتایج مرادی و همکاران در سال ۱۳۹۲ همخوانی دارد.

در مصاحبه‌ها، تعدادی از اعضای هیأت علمی پیشنهاد کردند که برای تسویه حساب پژوهانه، برونداد علمی بایستی مد نظر قرار بگیرد و نبایستی استادان را درگیر تهیه فاکتور و مسائل ناشی از آن کرد. به نظر این افراد، این مسئله ورای ارزش‌های علمی یک مدرس دانشگاه است و جایگاه علمی او را تقلیل می‌دهد. به هرحال بسیاری از اعضای هیأت علمی، از دشواری‌های سیستم تصویب و تسویه حساب طرح‌ها نیز ناخشنود بودند. همچنین از نظر اعضای هیأت علمی، طرح‌های درون‌دانشگاهی، بایستی جایگاه مناسب‌تری در پژوهانه پیدا کنند؛ چرا که تصویب طرح‌های برون‌دانشگاهی و ملی برای همه اعضای هیأت علمی میسر نیست.

علاوه بر این، برخی از اعضای هیأت علمی از اینکه مدیریت اعتبار پژوهشی از دانشگاه به عضو هیأت علمی تفویض شده، اظهار رضایت می‌کردند. تعدادی از اعضای هیأت علمی نیز از پرداخت نکردن به‌موقع اعتبار پژوهشی ابراز ناراحتی و نارضایتی می‌کردند و از اینکه اعتبار پژوهشی در زمان لازم در اختیار آنها قرار نمی‌گیرد؛ ناخرسند بودند.

در خاتمه باید به این نکته اشاره کرد که اجرای هر نظام جدید همواره با دشواری‌های خاصی روبرو بوده است و این تحقیق و تحقیقات مشابه، و استفاده از نتایج آن می‌تواند به افزایش تأثیر این نظام‌های نوین، در امر پژوهش در دانشگاه‌ها بینجامد.

پیشنهاد‌های پژوهش

- توجه به یافته‌های این تحقیق در جهت ترمیم پژوهانه در مؤلفه‌هایی که کمترین میزان رضایت‌مندی وجود داشت؛
- افزایش سهم امتیاز، و توجه به مؤلفه‌های مرتبط با آن مانند سقف امتیاز و امتیاز تخصیصی به مقالات؛
- افزایش بندهای مربوط به امتیازهای انواع تولیدات علمی؛
- یکسان‌سازی سیستم امتیازدهی برای ارتقا، ترفیع سالانه و پژوهانه تا حد امکان؛

- ترمیم مؤلفه‌های مربوط به پایان‌نامه‌ها و توجه به امتیاز مربوط به مشاوره و داوری و تفکیک آن از اعتبار پژوهانه؛
- توجه به بودجه‌های تخصیصی برای تجهیزات، هزینه پرسنلی و سایر موارد مرتبط؛
- افزایش ردیف امتیازهای پژوهانه بر اساس سایر کارهای مرتبط علمی انجام شده از سوی اعضاء هیأت علمی؛
- تخصیص امتیاز پژوهشی برای طرح‌های پژوهشی درون‌دانشگاهی به‌منظور تشویق برای انجام طرح‌ها؛
- تسهیل همه‌ امور مربوط به طرح‌های پژوهشی؛
- حذف نکردن اعتبار پژوهشی در صورت عدم جذب بودجه در پایان زمان مقرر فعلی یا افزایش زمان جذب اعتبار پژوهشی به بیش از دو سال؛
- تسهیل تسویه حساب و توجه به برونداد علمی به جای تأکید بر ارائه فاکتور؛
- افزایش امتیاز و بودجه برای اعضای که نخستین بار از پژوهانه استفاده می‌کنند.

منابع

- آیتی، اسماعیل (۱۳۶۴). راه‌های توسعه تحقیقات در جامعه و دانشگاه‌ها و اهمیت آن. مجموعه مقالات و نخستین سمینار بررسی مسائل پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- انتظاری، محمد حسن (۱۳۶۴). ریشه‌های رکود پژوهش در دانشگاه‌ها. مجموعه مقالات و نقطه نظرات نخستین سمینار بررسی مسائل پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- حجازی، یوسف و بهروان، ژاله (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین عوامل فردی و سازمانی با بهره‌وری پژوهشی اعضای هیأت علمی کشاورزی، مورد مطالعه: دانشکده‌های کشاورزی استان تهران، علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۲ (۱): ۴۷-۶۰.
- سالاری، محمود (۱۳۸۸). بررسی مشکلات و تنگناهای نگرشی و فرهنگی در سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، نشریه الکترونیکی شمس، ۲ (آنلاین) قابل دسترس در:
- http://www.aqlibrary.ir/Old/index.php?module=TWArticles&file=index&func=view_pubarticlesList&page=1&cid=71&pid=11
- ستوده اصل، نعمت؛ قربانی، راهب و رشیدی‌پور، علی (۱۳۹۱). بررسی مشکلات پژوهشی و موانع تولید علم از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان. کومش، ۱۶ (۲): ۱-۷.
- سرشتی، منیژه؛ کاظمیان، افسانه و دریس، فاطمه (۱۳۸۹). موانع انجام تحقیقات از دیدگاه اساتید و کارکنان دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد. مجله راهبردهای آموزش، ۳ (۲): ۵۱-۵۷.
- علمداری، علی‌کرم و افشون، اسفندیار (۱۳۸۲). موانع موجود در انجام فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های شهر یاسوج. ارمغان دانش، ۸ (۲۹): ۲۷-۳۵.
- مرادی، محمود؛ دوستار، محمد؛ قادری‌فر، اسماعیل و زنجانی، بهناز (۱۳۹۲). شناسایی و اولویت‌بندی موانع فراروی پژوهش: مطالعه موردی پژوهشگاه‌های زیر مجموعه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سیاست علوم و فناوری، ۶ (۱): ۳۵-۱۰۳.

- Abdulqader Alzahrani, J. (2011). Perceived Barriers to Research Publishing in Saudi Arabia, *International Journal of Social Sciences and Education*, 1 (1).
- Jamil Klaib, F. (2011). Trends among Zarqa University faculty members regarding research obstacles and the ways of overcoming them according to their points of view. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 3 (1): 61 – 76.
- Lewig, K.; Arney, F. & Scott, D. (2006). Closing the research-policy and research-practice gaps: Ideas for child and family services. *Family Matters*, 74: 12-19.
- Martyushev Nikita, V.; Sinogina Elena, S. & Sheremetyeva Ulyana, M. (2015). Motivation system of students and teaching staff of higher educational institutions for research work accomplishment. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 166: 265 – 269.
- Semby, J. & Try, S. (2005). Departmental contexts and faculty research activity in Norway. *Research in Higher Education*, 46 (6): 593-619.